

13. Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку: Закон України від 16 грудня 1993 р. № 3721-ХІІ [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3721-12>

14. Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні: Закон України від 21 березня 1991 р. № 875-ХІІ [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/875-12>

15. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 14 січня 1998 р. № 16/98 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v020p710-08>

16. Про соціальну роботу з дітьми та молоддю: Закон України від 21 червня 2001 р. № 2558-14 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2558-14>

Виноградова Т. В.

студентка групи ПС-21

юридичного факультету ТНЕУ

Панцьо Ю. М.

студент групи СРМ-21

юридичного факультету ТНЕУ

Науковий керівник: *к.психол.н., доцент, доцент кафедри психології та соціальної роботи ТНЕУ*

Гірняк А.Н.

ЧИННИКИ СУЇЦИДАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ ОСІБ ПУБЕРТАТНОГО ВІКУ

Впродовж ХХ ст. показники суїцидів неповнолітніх значно зросли. Наприклад, рейтинги самогубств підлітків і дітей у більшості європейських країн, Австралії, США, Канаді з 1950 по 2000 рік зросли втричі [7]. За результатами новітніх наукових досліджень 27,2% дітей віком 10-17 років іноді втрачають бажання жити, 17,8 % – вважають, що нікому немає до них справ, 25,5 % – не завжди можуть розраховувати на допомогу близької людини, 51,9 % – не стримуються в ситуації конфлікту [1].

Розгляд проблеми у контексті пубертатного віку надає їй особливої гостроти, оскільки психофізіологічні особливості, притаманні підліткам, зумовлюють значну неконтрольованість суїцидальної поведінки. Крім того, спілкування з однолітками, як провідний вид діяльності, визначає певну самодостатність підліткової субкультури, що також ускладнює можливості психологічного впливу на суїцидальні прояви. Відтак, вивчення проблеми суїциду взагалі та особливостей його проявів у підлітків є актуальною проблематикою як у соціокультурному, так і у суто науковому аспектах.

Самогубство (суїцид) – це крайній вид аутоагресії, навмисне позбавлення життя. До основних факторів ризику вчинення такої деструктивної дії відносять: переосмислення власної системи цінностей; відхилення в розвитку психіки

(розлади поведінки, асоціальна особистість, психічні розлади, викликані лікарськими препаратами); зниження самооцінки, неможливість самореалізації; позбавлення бажаного кола спілкування; попередня спроба самогубства; глибокі почуття депресії, безнадійності, безпомічності; втома від життя; відчуття самотності, непотрібності; вживання наркотиків, алкоголю; правопорушення; стресові ситуації; доступ до вогнепальної зброї, токсичних речовин, отрутохімікатів та ін.; фізичні страждання; перенасичення ЗМІ картинами жорстокості тощо. Характерним для мотивації підліткових самогубств є почуття безнадії та безпорадності, підвищена чутливість до образи власної гідності, максималізм в оцінках подій і людей, невміння передбачати справжні наслідки своїх вчинків. Властива періоду становлення особистості самовпевненість у поєднанні з вищевказаними рисами спричинює відчуття безвихідності, фатальності конфлікту, загострює переживання відчаю та самотності. При такому внутрішньому стані навіть незначний стрес може призвести до суїцидальних намірів [7; 2].

В. М. Бехтерев стверджував, що більшість дитячих самогубств пов'язана не з психічними захворюваннями, а з недоліками морального виховання. Відомий же український психіатр І. А. Сікорський пов'язував суїциди учнів насамперед з морально-етичними чинниками [4]. Сучасні науковці виокремлюють багато зовнішніх факторів, які викликають у неповнолітніх переживання, сприятливі для формування суїцидальності. Серед таких чинників основними є: 1) нерозуміння іншими, що викликає переживання образи, самотності, відчуження; 2) втрата батьківської любові, нерозділене кохання – ключовим негативно забарвленим переживанням є ревності; 3) смерть, розлучення, втеча від сім'ї когось із батьків – відчай, розпач, образа, ревності; 4) зневага, самолюбство – образа, злість, ненависть, агресія як прагнення помститися; 5) небажання визнати свою неправоту, провину, попросити вибачення – хворобливі, егоїстичні, “самозакохані” емоції; 6) погрози, шантаж, примушування, вимагання брутальним насильством і залякуванням – страх, злість, ненависть, відчай; 7) навіювання некрофільства, самознищення через засоби масової інформації, в спілкуванні з некрофільно налаштованими особами і групами – інтерес, подив, зачарування [7].

Встановлено, що приблизно половина проявів суїцидальної поведінки у підлітків пов'язана з деструктивними сімейними проблемами, з негативним ставленням до них сім'ї, а саме: з психологічним неприйняттям, відчуженням, духовною ізоляцією, байдужістю, відсутністю теплих, приязних емоційних стосунків, тривалими конфліктами між батьками, їх пияцтвом і алкоголізмом, невротичними розладами, депресією, відмовою батьків від дітей у зв'язку з розлученням, втечею, смертю батьків.

Існує шість типів сімей, сприятливих для формування суїцидальності підлітків: 1) сім'я, зруйнована розлученням; 2) асоціальна, злочинна; 3) обтяжена суїцидами своїх членів; 4) з патологічною взаємозалежністю батьків та підлітків; 5) з психопатологіями кровних родичів; 6) формально гармонійна сім'я, що маскує свої конфлікти, чим створюється підґрунтя для формування в дітей низької самооцінки, а відтак – несформованим вмінням чинити опір у кризових ситуаціях [4].

Американські дослідники виділяють дві основні групи неповнолітніх самогубців. Першу утворюють діти з високим інтелектом, відчужені від своїх примітивних, неосвічених батьків. У багатьох з них мати – психічно хвора.

Незадовго до того, як накласти на себе руки, вони виглядають пригніченими і самозаглибленими. У другій групі – імпульсивні, агресивні, схильні до насильства неповнолітні, які не терплять критики [4].

У багатьох випадках дитина вбачає у самогубстві спосіб уникнення конфлікту, неприємної ситуації або ж покарання близьких, люблячих людей, які чимось її образили. Суїцидальний афект у таких ситуаціях виникає раптово і триває недовго. Проте афективного стану може вистачити, щоб дитина зробила непоправне, скориставшись тим, що є під рукою – шнурком, висотою, зброєю, отрутою. Самі діти при цьому здебільшого не усвідомлюють виразно, що чинять непоправне. В глибині свідомості вони думають, що після їх смерті все стане краще. Приводи таких суїцидів переважно зовсім нікчемні. Таке може вчинити емоційно неврівноважена, збудлива, егоцентрична дитина [7].

За дослідженнями С. М. Трусової, 72,8 % українських неповнолітніх віком 10–17 років ніколи не втрачали бажання жити і у них жодного разу не виникали потяги до смерті; 21,4 % казали, що інколи це траплялось; у 5,8 % час від часу бажання жити зникає. Отже, група суїцидального ризику становить загалом 27,2 %. У неповнолітніх з цієї групи ризику значно більше проблемних стосунків з батьком (відповідно – 10,4 % проти 2,9 %), матір'ю (9,1 %–3,9 %), братами і сестрами (21,5 %–12,6 %), ровесниками (9,8 %–4,5 %). Вони здебільшого незадоволені мірою реалізації матеріальних і духовних потреб у своїй родині. Серед них більше тих, хто гірше, ніж інші одягається, і тих, кому батьки не дають грошей. Діти з групи ризику і ті, що ніколи не втрачали бажання жити, дивляться у майбутнє відповідно: з застереженням і страхом – 62,7 % і 56,3 %; з байдужістю – 7,5 % і 3,8 %; з упевненістю і оптимізмом – 34,1 % і 26 %; зі змішаним, суперечливим почуттям – 19,5 % і 13,4 %. У абсолютної більшості неповнолітніх з групи ризику низькі бали за шкалами відкритості, самоповаги, самокерування, адекватного відображення ставлення до себе інших, самооцінки, самосприйняття, самоприхильності і високі за шкалами внутрішньої конфліктності та самозвинувачень. У них – великі відхилення від адекватної самооцінки та рівня домагань, значні розбіжності між Я-ідеальним і Я-реальним, високі рівні тривожності та психічного і фізичного виснаження, переживання самотності, безнадійності, беззмістовності існування [3].

У сучасному світі великий вплив на підлітків має Інтернет та соціальні мережі. Останнім часом почали з'являтися такі групи як “Синій кит”, метою котрих є цілеспрямоване доведення підлітків до самогубства. Головний приз у цій жахливій грі – смерть. При цьому професійні дорослі куратори заздалегідь обговорюють з неповнолітньою жертвою обстановку самогубства: від фонові музики, до способу умерти. Найчастіше в такі групи приходять діти з неблагополучних сімей, адже у підлітковому віці батьки вкрай рідко є авторитетом для дитини. Підлітку здається, що вдома його не розуміють, і він шукає собі значущого лідера і підтримку поза домом. Якщо вдома на нього постійно кричать, то в групах смерті йому навіюють, що він герой і особлива людина [6].

Нині інтерес до проблеми самогубства простежується у фахівців різних наукових галузей і сфер діяльності: медиків, психологів, соціальних працівників, соціологів, педагогів та ін. Навіть мовиться про постання нової міждисциплінарної науки (суїцидології), котра покликана досліджувати причини самогубств,

статистично відслідковувати їх динаміку, з'ясувати вплив різних чинників (соціальних, демографічних, економічних, політичних) на потенційні цільові групи тощо. Отже, проблема самогубства у сучасному постіндустріальному (інформаційному) світі залишається не лише нерозв'язаною, а й загострюється і стає своєрідною розплатою людства за випередження технократичним цивілізаційним поступом рівня розвитку суспільної моралі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вашека Т.В. Використання проєктивних методик з метою діагностики суїцидальних тенденцій у підлітків // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. «Соціологія. Психологія. Педагогіка». – 2005. – Вип. 22. – С. 33-36.
2. Гірняк А. Н. Глибинно-психологічне підґрунтя суїциду / А. Н. Гірняк // Психологія і суспільство. – 2010. – №1. – С. 151-158.
3. Іванов Д. А. Суїцидальні дії юнаків при психічному інфантилізмі і іншій психопатології / Д. А. Іванов // Психологія и соціоніка міжособистих відносин. – 2005. – № 6. – С. 19–21.
4. Михайлова М. Н. Факторы риска суицидального поведения студентов / М. Н. Михайлова // Факторы риска при неврологических и пограничных заболеваниях : сб. научн. тр. – Томск : Изд-во Томск. мед. ин-та, 1988. – С. 101–103.
5. Пашинська А. Групи смерті та Сині кити [Електронний ресурс] / А. Пашинська. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: http://espreso.tv/article/2017/02/24/syniy_kyt.
6. Товкун Л. П. Попередження суїцидів як складова збереження психічного здоров'я підлітків / Л. П. Товкун. – Переяслав-Хмельницький: ДВНЗ Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди, 2015. – 112 с.
7. Федоренко Р. П. Психологія суїциду: навч. посіб. / Раїса Петрівна Федоренко. – Луцьк : ВНУ ім. Лесі Українки, 2011. – 260 с.

Вовк М. М.
*студентки II курсу юридичного факультету
Тернопільського національного
економічного університету*
Науковий керівник: *старший викладач кафедри
психології та соціальної роботи ТНЕУ*
Підгурська М. В.

ЮРИДИЧНА ОСВІТА В СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ЖИТТІ ОСОБИСТОСТІ

В сучасному світі юридична освіта набуває особливого значення й водночас є унікальною. Вона передбачає засвоєння таких знань, що відносяться до галузі суспільних наук, які призначені для суто практичної діяльності. Юридичній освіті